

4

Peter Gregor je majstrom smiechu cez slzy, a ja ho oddávna, pradávna čítam s veľkým pôžitkom. A ako oneskorený narodeninový darček mu posielam túto klasickú anekdotu:

V Paríži sa zhovárajú dvaja ruskí emigranti. „Včera ja vstrelil Annu Pavlovnu, solnýško vsej Rosiji.“ „A što vy delali?“ „Nu što, jebali i plakali.“

Milý Peter, všetko najlepšie do ďalšej šesťdesiatky; a už len malé postskriptum – o dobrom humore je dávno, pradávno známe, že nestarne.

(2011)

SAMOTÁR, KTORÉMU ZÁLEŽÍ NA ĽUĎOCH

Vladimír Petřík

Peter Gregor, básnik, prozaik, dramatik, epigramatik atď. je v podstate samotár. Nemá generačných druhov, nezapletal sa s režimistami ani s antirežimistami, jeho kráľovstvo je z iného sveta. Nemá po boku nikoho, lebo sám je bok, netlačí sa do stredu, aby bol viditeľnejší. Osamelosť vyžaduje vnútornú silu a tú Peter Gregor má. Je silná osobnosť, ktorej neprekáža, bočná situácia. Má tak odstup, ktorý mu pomáha ostrejšie vidieť do nás ostatných. Ako autor má nás pod drobnohľadom. Ustavične nás upozorňuje, že žijeme v klame a sebaklame, že život, svet, naša existencia, majú iné parametre, ako si myslíme. Zbavuje nás ilúzií, teda takmer všetkého, pretože naše bytie je založené na ilúziách o dobre, spravodlivosti, slobode, altruizme, idealizme a podobne. Tvrdou rukou všetko strhne a ukáže nám opak. Teda, nie vzájomná láska, ale vesmírna osamelosť, nie sloboda, ale neprekonateľná závislosť, nie život, ale smrť. Má pravdu? Ale, čo je pravda, pýtal sa už Pilát. On ukazuje druhú stranu mince. Tú, o ktorej nechceme vedieť, hoci ju možno tušíme. Peter Gregor je totiž skeptik a pochybovač. Ale pochybovač, ktorý má rukolapné argumenty a my mu – či chceme či nie – musíme veriť. Otvára nám oči, aby sme videli. Teda, aj keď je samotár, záleží mu na nás, na ľuďoch. Nie je to, pochopiteľne, láska, ale účasť, možno spoluúčasť, veď tiež patrí medzi nás.

Gregorov skepticizmus nie je jeho vynálezom, ťahá sa s nami, ľuďmi, už tisícročia. Autorove odvolávanie sa na Starý zákon, na Kazateľa, svedčia o tom, že len pokračuje v určitej línii a pridáva k nej svoju skúsenosť a svoju vlastnú formuláciu. Aká je to formulácia? Ak ide o umenie, musíme si okrem otázky čo, položiť aj otázku ako. Teda, aký typ umelca je Peter Gregor. Už z povedaného vyplýva, že mu ide predovšetkým o vyslovenie názoru, o súd. Nechce len zobraziť, ale vypovedať. Výpoveď ak má mať zmysel, je vec intelektu, nie emócií. V jeho prípade (myslím tu najmä na aforizmy) má výpoveď podobu briskného a vtipného bonmotu. Pravda, v jeho poézii a dráme sa nájdu aj iné polohy. No aforizmus mu je najbližší, určuje akoby jeho autorskú podstatu.

Pritom ide o aforizmus založený na paradoxe. Paradox je rétorická figúra, ktorá spája protichodné pojmy do hlbšieho významu; potiaľ poetika. Ak má paradox pôsobiť, musí byť spôsobom myslenia, nie vymýšľania. Gregorov paradox je vpísaný do jeho existencie, tá vidí svet a život ako čosi neautentické, a preto má k nim ironický či až sarkastický vzťah. Svet a život (teda realita) je len to, čo si o nej myslíme, chyba je v našom myslení. V poslednom čase sa v Gregorových textoch v hojnejšej podobe zjavujú vulgarizmy. Signalizujú, že v jeho očiach a presvedčení sa situácia nezlepšuje, ale zhoršuje. Preto volí ostrejšie výrazy. Odtiaľ je už len krok k beznádeji. Dúfajme, že do nej nespadne, lebo potom by musel prestať písať. A to si hádam ani on nevie predstaviť. V každom prípade sa mi zdá, že vekom smutnie. Chcelo by to nejaké pevnejšie väzby, napokon, človek je tvor spoločenský, ako nás poučil už Aristoteles. Ale nemám na mysli také väzby, ako sú ľudia okolo *Literárneho týždenníka*, kde občas publikuje. Za aforizmus ako je tento: „Ach, aká škoda, že som Slováčok a nie starý Etrusk! Žil by som vystretý a pochovali by ma skrčeného. Takto je to naopak.“ – by ho mohli aj defenes-trovať. Čiže, aj tam je cudzí. Na druhej strane, jeho tvorivosť čerpá najmä z osamelosti. Je to paradox, ktorému musí čeliť on sám.

Významným prameňom inšpirácie sú pre Gregora dejiny, vrátane dejín filozofie, náboženstva a kultúry. Dá sa povedať, že neobcuje so súčasníkmi, ale s veľikánmi histórie, ktorých však vníma kritickými očami súčasníka. Približuje nám ich aj tak, že ich zosadí z trónu, na ktorý ich vyniesli potomkovia; V každom prípade, dávajú mu materiál na isté množstvo aforizmov a satirických šľahov. Ak ide o Bibliu, napr. o Jób, tak prichádza s vlastnou interpretáciou, ktorá dáva za pravdu človekovi pred manipuláciou zhora. Človek si zaslúži kritiku, ale aj obranu. A to je pozícia, ktorá – napriek autorovmu skepticizmu a pochybovačnosti – hoci ťažko a zamlčaná preráža v jeho tvorbe navonok. Človek, ľudskosť, humanizmus, všetko pôvodne zironizované, keď sa očistí, platí a autor s tým súhlasí. O to sa Peter Gregor od počiatku usiluje a my sme mu za to vďační. Aj za to, že toto všetko sa deje cez briskné aforizmy, ktoré je radosť čítať.

(2011)

KAM NA TO JANOVIC CHODÍ?

Pavel Vilikovský

Predstavovať básnika, textára a aforistu Tomáša Janovica by bolo ako nosiť drevo do mora – mora tým nepribudne, len ho na povrchu zbytočne znečistíme. A keď som sa už tak rozbehol, použijem hneď aj ďalšie klišé: keby jestvovalo niečo ako slovenské aforistické nebo, Janovic by na ňom nebol stálicou, ale rovno slnkom. Svieti si svojimi ostrými lúčmi na svet už niekoľko desaťročí – v našich podmienkach to znamená aj niekoľko rozličných štátov a režimov – a podáva o ňom nelútostnú výpoveď. Hovorí nám, že zvonka svet azda prechádza zmenami, ale vo vnútri zostáva v podstate ten istý, lebo vnútrojšok či náplň nášho sveta tvoria ľudia, a tí sa prinajmenšom za posledné dve tisícročia veľmi nezmenili. Je obdivuhodné, koľko pravdy o nás Janovic dokázal vysloviť